

הרקע והסיבות להקמת הוועדה לבחינת מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל

הוועדה הוקמה ביוזמת ראש הממשלה, שר האוצר ושרת החינוך, וזאת לנוכח המשבר המתמשך שבו שרויה מערכת ההשכלה הגבוהה. משבר זה נבע בעיקר מהגידול הרב במספר הסטודנטים, שלווה בהפחתת שכה"ל לאוניברסיטאות בכ-26%. על אף שלא חלה שחיקה בהקצבות של המדינה להשכלה הגבוהה, הן גם לא הותאמו להיקף הגדל של המערכת ולשחיקת שכה"ל. לכך יש להוסיף את הבעיות המבניות שליוו את התפתחות המערכת, ובעיקר צמיחת סקטור המכללות על מגוון מוסדותיו. כמו כן, בכמה מהמוסדות האוניברסיטאיים נוצרו גירעונות, בין היתר עקב הוצאות הולכות וגדלות בגין תשלומי פנסיה תקציבית (האוניברסיטה העברית, הטכניון, אוניברסיטת ת"א ואוניברסיטת חיפה) ובשל הוצאות נוספות בתחומי הביטחון, הארנונה ועוד.

התפתחויות אלו חייבו התייחסות מקיפה של הוועדה למכלול הנושאים האקדמיים, המבניים, החברתיים והכלכליים הנוגעים למערכת ההשכלה הגבוהה:

□ **סוגיות אקדמיות:** בין השאר נדונו נושאים בתחום המחקר וההוראה האקדמית, לרבות הצורך בגיוס אנשי סגל אקדמי נוספים, החזרת מדענים מחו"ל, תגמול על מצוינות אקדמית בהוראה ובמחקר, עיבוי וחיזוק המחקר הבסיסי ושיתוף תשתיות ההוראה והמחקר.

□ **סוגיות מבניות:** ההתפתחות המהירה של מערך המכללות האקדמיות על מגוון מוסדותיו (מכללות כלליות, מכללות טכנולוגיות, מכללות מקצועיות, מכללות ייעודיות, מכללות להוראה ומכללות חוץ-תקציביות) מחייבת היערכות מבנית שונה בכל הנוגע לתפקידיהן של האוניברסיטאות המחקריות ושל המכללות, וקביעת אמות מידה אקדמיות מחמירות לשמירה על האיכות והמצוינות. במסגרת זו עסקה הוועדה בסוגיות כמותיות ואיכותיות בעלות השפעה לטווח ארוך על המבנה והאופי של ההשכלה הגבוהה בישראל. בין השאר הוגדרו יחסי הגומלין בין האוניברסיטאות למכללות, הפיזור והבידול בין המוסדות, מוסדות חוץ-תקציביים, ותפקידה החיוני של האוניברסיטה הפתוחה במערך האקדמי בישראל.

□ **סוגיות חברתיות:** נדונו תפקידיה של מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל בקידום החברה באמצעות העלאת רמת ההשכלה וצמצום הפערים החברתיים, ובכלל זה סוגיות של פיזור

אוכלוסין וחיזוק הפריפריה ע"י הגדלת הנגישות להשכלה הגבוהה. כמו כן נדונו סוגיות הנוגעות לסטודנטים, בין השאר – קביעת מערך סיוע וקביעת שכר לימוד אופטימלי שישקף את האיזון בין צורכי החברה לצורכי הפרט בלימודים אקדמיים.

□ **סוגיות כלכליות:** קיום השכלה גבוהה איכותית מחייב השקעת משאבים רבים. השילוב בין השכלה גבוהה איכותית לבין נגישות בעבור כלל האוכלוסייה מחייב היערכות שונה במהותה מההיערכות הנוכחית, וזאת כדי שיהיה אפשר להשיג את היעדים האקדמיים והחברתיים. לכך דרושה תוספת משאבים שתאפשר את טיפוח המחקר וההוראה ואת עידוד המצוינות תוך שמירה על הנגישות. תוספות המשאבים תבואנה הן מתקציב המדינה והן מעדכון שכר הלימוד ותאפשרנה להשיג את היעדים בשנים הקרובות.